

Examen HAVO

2014

tijdvak 1
maandag 19 mei
9.00 - 12.00 uur

geschiedenis

Bij dit examen hoort een bijlage.

Dit examen bestaat uit 30 vragen.
Voor dit examen zijn maximaal 76 punten te behalen.
Voor elk vraagnummer staat hoeveel punten met een goed antwoord behaald kunnen worden.

Als bij een vraag een verklaring of uitleg gevraagd wordt, worden aan het antwoord geen punten toegekend als deze verklaring of uitleg ontbreekt.

Geef niet meer antwoorden (redenen, voorbeelden e.d.) dan er worden gevraagd.
Als er bijvoorbeeld twee redenen worden gevraagd en je geeft meer dan twee redenen, dan worden alleen de eerste twee in de beoordeling meegeteld.

De Republiek in een tijd van vorsten

Gebruik bron 1.

Uit deze bron kun je een oorzaak voor het ontstaan van de moedernegotie afleiden.

- 2p **1** Noem die oorzaak en geef aan waardoor deze heeft geleid tot het ontstaan van de moedernegotie.

Voor veel vorsten in de zestiende eeuw vormde hun godsdienstpolitiek een onderdeel van hun centralisatiebeleid.

- 4p **2** Leg dit uit door:
- een godsdienstpolitieke maatregel van de Engelse koning Hendrik VIII te noemen en duidelijk te maken waardoor deze maatregel zijn centrale macht versterkte en
 - een godsdienstpolitieke maatregel van de Franse koning Hendrik IV te noemen en duidelijk te maken waardoor deze maatregel zijn centrale macht versterkte.

Willem van Oranje is tweemaal stadhouder van Holland en Zeeland geweest, de eerste keer van 1559 tot 1567, de tweede keer vanaf 1572 tot zijn dood in 1584.

- 3p **3** Geef aan wie hem tot stadhouder benoemde in 1559, wie dat deed in 1572 en geef de verklaring voor deze verandering.

Gebruik bron 2.

Alva laat in 1571, na terugkeer van het slagveld, een levensgroot bronzen standbeeld van zichzelf oprichten in Antwerpen.

- 3p **4** Leg met twee verwijzingen naar de bron uit, welke boodschap Alva met dit standbeeld wil overbrengen.

In 1574 laat de opvolger van Alva als landvoogd, Requesens, het standbeeld (*zie bron 2*) neerhalen en omsmelten.

- 2p **5** Leg uit welke politieke boodschap Requesens daarmee overbracht en wat hij hiermee wilde bereiken.

In 1580 adviseerde Willem van Oranje de Staten-Generaal om de katholieke hertog van Anjou, de jongste broer van de Franse koning, te vragen de soevereiniteit over de Nederlanden te aanvaarden.

- 3p **6** Noem:
- een binnenlands-politieke reden voor Willem van Oranje om de hertog van Anjou als nieuwe vorst van de Nederlanden voor te stellen en
 - een buitenlands-politieke reden voor Willem van Oranje om de hertog van Anjou als nieuwe vorst van de Nederlanden voor te stellen en
 - een politieke reden voor de Franse koning om zijn broer naar de Nederlanden te laten gaan.

In 1571 telde de Engelse stad Colchester 38 huishoudens van buitenlandse migranten. In 1586 waren dat er 1297. Veel van deze nieuwe migranten waren afkomstig uit de Zuidelijke Nederlanden. De onrust onder Engelse ambachtslieden over deze groei was zo groot, dat het stadsbestuur maatregelen moest nemen om de Zuid-Nederlanders tegen de Engelse ambachtslieden van Colchester te beschermen.

- 3p 7 Verklaar:
- de grote toename van het aantal Zuid-Nederlandse immigranten in Colchester en
 - welke economische redenen er bestond voor de onrust onder de Engelse ambachtslieden en
 - welk economisch motief het stadsbestuur had om de immigranten te beschermen.

In 1625 besloot de Republiek tegen betaling een oorlogsvloot aan Frankrijk te leveren, die werd ingezet bij de herovering van de Franse eilanden Oléron en Ré op de hugenoten. Dit leidde in de Republiek tot protesten.

- 2p 8 Leg uit waarom dit besluit tot protesten leidde.

Gebruik bron 3.

De hulp waarop de burgers van Den Bosch volgens de bisschop hopen, wordt niet gegeven.

- 2p 9 Verklaar dit uitblijven van hulp vanuit de internationale militaire situatie van dat moment.

Gebruik bron 3.

In de negentiende eeuw wordt de Opstand door veel historici gezien als een strijd voor de vrijheid en onafhankelijkheid van de Nederlanden.

- 4p 10 Leg uit:
- dat de bron deze visie op de Opstand niet ondersteunt en
 - waardoor je kunt twijfelen aan de betrouwbaarheid van de informatie uit deze bron voor een onderzoek naar de houding van de inwoners van Den Bosch.

In de jaren vlak voor de Vrede van Münster was de VOC voorstander van vrede met Spanje, de WIC niet.

- 2p 11 Geef hiervoor een verklaring vanuit de verschillende belangen van beide compagnieën.

Gebruik bron 4.

Veel bepalingen van de *Bill of Rights* kun je zien als reactie op ontwikkelingen in de Engelse geschiedenis.

- 4p 12 Leg dit uit voor twee artikelen uit de *Bill of Rights*.

Hieronder staan zes gebeurtenissen in alfabetische volgorde:

- 1 De Acte van Navigatie wordt aangenomen in het Engelse parlement.
- 2 De stadhouder-koning wordt door een grote menigte in Londen ingehaald.
- 3 Het Twaalfjarig Bestand zorgt voor een herleving van de handel met Spanje.
- 4 Het Tweede Stadhouderloze tijdperk begint.
- 5 Lodewijk XIV neemt de regering van Frankrijk in handen.
- 6 Stadhouder Willem II sterft aan de pokken.

- 2p **13** Zet deze gebeurtenissen in de juiste volgorde, van vroeger naar later. Noteer alleen de nummers.

Bij het aantreden van Willem III in 1672 als stadhouder hoopten veel inwoners dat hij door zijn functie als stadhouder **en** door zijn familiebanden de Republiek zou kunnen redden.

- 2p **14** Leg dit voor beide uit.

De Verenigde Staten en hun federale overheid, 1865-1965

Omstreeks 1870 was de positie van de zwarte bevolking in het zuiden van de Verenigde Staten in juridisch opzicht wel verbeterd, maar in economisch opzicht niet.

- 2p **15** Toon dit voor beide aan.

Gebruik bron 5.

Een bewering:

Uit deze bron blijkt dat de Reconstructie is mislukt.

- 2p **16** Ontleen aan de bron twee argumenten die deze bewering ondersteunen.

Gebruik bron 5.

Stel: je onderzoekt de positie van de zwarte bevolking in de zuidelijke staten en je vindt deze bron.

- 2p **17** Geef twee argumenten voor de betrouwbaarheid van de informatie uit deze bron voor je onderzoek.

Gebruik bron 6.

Enkele bepalingen uit het verkiezingsprogramma van Henry George zijn kenmerkend voor de opvattingen van de *Progressive Movement*.

- 2p **18** Toon dit aan met één bepaling uit dit verkiezingsprogramma.

Gebruik bron 7.

De propagandaboodschap van dit affiche sluit aan bij een ideaal van president Wilson.

- 4p 19 Licht dit toe door:
- met een verwijzing naar het affiche de propagandaboodschap te noemen die er uit blijkt en
 - uit te leggen dat deze boodschap aansluit bij een ideaal van president Wilson.

Gebruik bron 8.

Een interpretatie:

Dit commentaar is kenmerkend voor de veranderde houding van de zwarte bevolking in die tijd.

- 3p 20 Leg dit uit door:
- aan te geven wat er veranderd is in de houding van de zwarte bevolking en
 - een verklaring te geven voor deze veranderde houding.

Stel: in de jaren 1960 wordt het artikel in *The Messenger* uit 1919 (zie bron 8) gelezen door een aanhanger van Martin Luther King en door een aanhanger van de *Black Panthers*.

- 2p 21 Leg uit of de mening van de krant beter aansluit bij de mening van de aanhanger van Martin Luther King of bij de mening van de aanhanger van de *Black Panthers*.

In de linker kolom hieronder staan vier gebeurtenissen (a tot en met d) in chronologische volgorde, en in de rechter kolom vijf gevolgen (1 tot en met 5) in willekeurige volgorde:

Gebeurtenissen:	Gevolgen:
a Communisten nemen de macht over in Rusland.	1 Het Hooggerechtshof verklaart een <i>New Deal</i> -wet ongrondwettig.
b De Beurskrach vindt plaats in New York.	2 Het aantal werkende Amerikaanse vrouwen neemt sterk toe.
c De federale overheid bepaalt de hoogte van het minimumloon.	3 De <i>Red Scare</i> ontstaat.
d Japanse vliegtuigen bombarderen de marinebasis op Pearl Harbor.	4 Amerikanen krijgen meer vertrouwen in het <i>New Capitalism</i> .
	5 Veel banken gaan failliet.

- 2p 22 Noteer de juiste combinaties van gebeurtenis en gevolg, door achter elke letter (a tot en met d) telkens het daarbij passende cijfer te noteren. **Let op!** Er blijft één gevolg over.

Een bewering:

Het aannemen van de *Lend Lease Act* door het Congres was een politiek compromis.

- 4p **23** Ondersteun deze bewering door aan te geven:
- welk buitenlands beleid president Roosevelt op dat moment wilde voeren ten aanzien van Europa en
 - op welk bezwaar dat beleid in het Congres stuitte en
 - waarom de *Lend Lease Act* gezien kan worden als een overwinning voor president Roosevelts buitenlands beleid en
 - waarom de *Lend Lease Act* ook gezien kan worden als een overwinning voor de tegenstanders van dat buitenlands beleid.

Gebruik bron 9.

De vier fragmenten in de bron (a tot en met d) zijn afkomstig uit toespraken van de volgende Amerikaanse presidenten:

- 1 Franklin D. Roosevelt
- 2 Harry S. Truman
- 3 Dwight D. Eisenhower
- 4 John F. Kennedy

- 2p **24** Bepaal voor elke president welk tekstfragment bij hem hoort.

Doe het zo:

Bij president 1 hoort fragment ... (letter invullen).
(enzovoort tot en met fragment d)

Na de Tweede Wereldoorlog werden grote problemen verwacht bij het overschakelen van de Amerikaanse economie van een oorlogseconomie naar een vredeseconomie.

- 2p **25** Geef twee verklaringen voor het uitblijven van die problemen.

Veel Amerikanen dachten dat de Sovjet-Unie niet in staat was om een atoombom te ontwikkelen. Toch bracht de Sovjet-Unie in 1949 een eigen atoombom tot ontploffing. Volgens een historicus bestond er een verband tussen deze ontploffing en het McCarthyisme in de Verenigde Staten.

- 2p **26** Geef de redenering weer die hij daarbij gevolgd kan hebben.

Gebruik bron 10.

In deze prent geeft Herblock een positieve mening weer over de uitspraak van het Hooggerechtshof in de zaak *Brown vs. Board of Education of Topeka*.

- 3p **27** Geef een toelichting bij deze prent door:
- (zonder bron) aan te geven wat de uitspraak van het Hooggerechtshof inhield en
 - (met een verwijzing naar de prent) uit te leggen welk gevolg Herblock verwacht van deze uitspraak.

De econoom J.K. Galbraith geeft in een boek uit 1958 kritiek op de Amerikaanse samenleving van die tijd.

- 2p **28** Noem een kritiekpunt van Galbraith en noem een beleidsverandering van de Amerikaanse regering waaruit blijkt dat president Kennedy aan die kritiek tegemoet probeerde te komen.

In 1961 maakte president Kennedy bekend dat de Verenigde Staten financiële steun zouden geven aan landen in Latijns-Amerika om de economische ontwikkeling van die landen te bevorderen. Volgens Chroesjtsjov (de leider van de Sovjet-Unie) was deze hulp ingegeven door Koude Oorlog motieven.

- 2p **29** Leg uit welke redenering Chroesjtsjov daarbij volgde.

Er bestond een verband tussen de Cubacrisis en het sluiten van het verdrag tussen de Verenigde Staten en de Sovjet-Unie dat atoombomproeven in de atmosfeer verbood.

- 2p **30** Leg uit welk verband dat was.

Bronvermelding

Een opsomming van de in dit examen gebruikte bronnen, zoals teksten en afbeeldingen, is te vinden in het bij dit examen behorende correctievoorschrift, dat na afloop van het examen wordt gepubliceerd.